

Авторката на изложбата, Ирена Колиштркоска - Настева, вели дека идејата за праисториска изложба е резултат на огромниот број мали фигурини - автентични, уникатни, кои човекот ги изработил во минатото.

■ Пишува: Милева ЛАЗОВА

ОБОЖАВАНАТ

Неодамна во Музејот на Македонија беше отворена изложбата "Праисториски дами од Македонија", при што на јавноста ѝ беа презентирани исклучителни експонати - 95 неолит-

ски и енеолитски дами, изработени од глина (само една од мермер), земени од музејската колекција и од други музејски институции од државава. Изложените статуетки со облик на жена, дати-

раат од шестиот, петтиот и четвртиот милениум пр. н.е., односно од 6500 до 2500 година пр.н.е., а се изработени од рацете на праисторискиот човек. На изложбата се претставени цели фигурини и

фрагменти, пронајдени на локалитетите Тумба во скопската населба Маџари, Амам кај кумановското село Лопате, Гургур Тумба и Велушка Тумба во Битола, Врбјанска Чука - Прилепско и други.

криен археолошки материјал, фигурините ја добиваат определената хронолошка рамка, карактеристиките и особеностите од дефинираниот период, односно дали се од неолитот или од енеолитот. Презентираните археолошки материјал е изработен во глина, со исклучок на една фигурина, која е изведена во мермер и е резултат на истражувањата реализирани во изминатите шеесет години. Во тој период се откриени многубројни примероци на теракотни фигурини, со претстави на жена од праисторијата.

"Изложбата е обид - вели Колиштркоска - Настева - на едно место да се изложат археолошки артефакти, кои меѓусебно ги поврзува само една идеја - жената. Целта е да се прикаже сегмент од богатиот духовен живот на праисториските жители кои ја населувале оваа територија, од шестиот милениум

пр.н.е., па сè до средината на третиот милениум пр.н.е.". Потенцирајќи го значењето на откриениот конзервиран и презентираниот материјал низ историјата, Колиштркоска - Настева додаде дека жената преточена во симбол, об-

ликувана во фигурина, мултиплицирана во разни варијанти, укажува дека таа била многу почитувана во сферата на тогашниот општествен поредок, а нејзиниот придонес во заедницата бил особено почитуван.

А ПРАИСТОРИСКА ДАМА

Освен од матичниот, изложени се експонати и од Музејот на град Скопје, од Велешкиот и од Кумановскиот музеј, како и од заводите за заштита на спомениците и музеите од Прилеп, Битола, Струмица и од Штип. Изложбата ја подготви Ирена Колиштркоска - Настева, археолог од Музејот на Македонија.

ПОЧИТ

Многубројноста од откриените теракотни фигурини со претстава на жена од праисторијата, поточно од периодот на неолитот и енеолитот во Република Македонија ја наметна идејата да се соединат најголемиот број од нив и да се презентираат во една заедничка изложба насловена како "Праисториски дами од Македонија". Приклучувајќи се кон анализите вршени на севкупниот от-

"Гледано од денешен аспект, општествениот статус на жената, главно, сè уште ги има истите особености, барем на нашите простори, па така не ни претставува особена тешкотија да ги толкуваме симболичните елементи, кои ги среќаваме на одредени фигурини. Восхитот, обожаването и почитувањето на жената во праисторијата - објаснува Колиштркоска - Настева - е потврден речиси во секој дом. Како да не постои истражена куќа во која не е откриен идол на жена, како во неолитот, така и во енеолитот. Низ изложбата можат да се видат и да се почувствуваат вештите раце на нашиот предок, со неизмерно чувство на убавина, складност, во одредени моменти и неодолива потреба за стилизираност, а секогаш со една цел да се прикаже ТАА, многу почитуваната, многу обожаваната праисториска дама".

ПРЕТСТАВУВАЊЕ

Откривани се секогаш во куќите, во одреден простор, кој на некој начин е назначен како култно место, каде тие биле поставувани на пиедестал. Во периодот на неолитот типолошката анализа ги распознава фигурините како слободни со израз и поза од секојдневието, слободни фигурини - стилизирани, често пати столбовидно претставени, со акцентирани одредени женски атрибути и цилиндер фигурини поставени на модел од куќа. Повеќето од нив се украсени со белегии, гердани и фризури. Во периодот на енеолитот отстојува цилиндерот со модел на куќа, но забележливи

Земја и Космосот. Веројатно тие претстави токму затоа имаат отвори на главите - цилиндри, а понекогаш на дното од моделот на куќата, за лесна комуникација на силите - земја, куќа, мајка, плодородие и Космос".

Се наметнува прашањето - кој ги изработувал дамните, маж или жена? Интересен е фактот што при анализите на отпечатоците од прстите останати на глината во одредени примери тие се потенки, така што се наметнува претпоставката дека нив понекогаш ги создавале женски раце. Меѓутоа, не секогаш се видливи траги од прсти, така што не може со сигурност да се тврди претходно наведеното. Но, едно е сигурно, дека станува збор за вешти раце, кои се грижеле за верно

се слободни - реалистични, украсени со врежани декорации врз телото, кои личат на тетоважа (ги исцртувале своите тела веројатно на одредени празнувања и верувања), потоа слободни фигурини - стилизирани или делумно стилизирани, со акцентирани женски атрибути, накит, фризури, делови од облека. Меѓутоа, често пати фигурите се прикажани без облека или, пак, делумно обле-

чени со назначена облека.

"Претставите на бремени жени - истакна Колиштркоска - Настева - ги има во поголем број и веројатно ги почитувале, пред сè, како носители на идниот живот кој доаѓа. Поради честата фрагментарност на фигурините при откривањето, се смета дека тие биле ритуално кршени, веројатно при изведување на одредени обреди кои во себе носеле желба и

порака за плодност, успешен и лесен пород, како и за мајката родилка при самото нејзино породување, без загуби, така и за мајката - земја. Воедно, таа се грижела за огништето - домот, куќата и семејството. Такви се примерите со жртвениците познати како Големата мајка (Мајката божица, Магна матер), која покрај спомнатите, во себе го носи и космогонскиот симбол, врската меѓу мајката-

претставување на објектот.

Женската фигура во неолитот и во енеолитот значително се почитувала, но подоцна, кон крајот на енеолитот и на почетокот на бронзеното време, приматот во животот го презема новооткриениот метал (бакарот и бронзата) и сите креации и апетити се насочени кон него. Така, глината и обликувањето на фигурини од неа полека замира.